

Identyfikowanie konfliktów kulturowych

Identification of the cultural conflicts

Magdalena El Ghamari, Collegium Civitas, Pracownia Bezpieczeństwa Kulturowego

STRESZCZENIE

Głównym problemem związanym z kwestiami cywilizacyjnymi i kulturowymi jest postrzeganie, poznanie siebie wzajemnie i zrozumienie odmienności. Dlatego też badania potencjalnych zagrożeń cywilizacyjno-kulturowych powinny być prowadzone w celu identyfikacji oraz przeciwdziałania tym zagrożeniom, a nie ograniczania współwystępowania odmienności. Tezą niniejszego artykułu jest stwierdzenie, iż w obecnym dynamicznym świecie, konflikty na tle kulturowym są niezwykle powszechne. Wymagają one identyfikacji procesów cywilizacyjnych oraz zrozumienia różnic społeczno-kulturowych. Co więcej, kontynent europejski jest silnie zróżnicowany pod względem narodowościowym oraz wyznaniowym. Potwierdzają to relacje państw na arenie międzynarodowej oraz ich polityczki dyplomatyczne, związane z mnogością kultur oraz religii. Każde państwo będące przedstawicielem pewnego narodu dba w mniejszym lub większym stopniu o swych obywateli. Wyzwaniem dla każdego państwa jest przyjęcie oraz zasymilowanie ludności napływowej, tak by społeczeństwa żyły w stabilnym środowisku.

Słowa kluczowe: cywilizacja, wielokulturowość, międzykulturowość, zagrożenia cywilizacyjne, konflikt kulturowy.

The main problem associated with the issues of civilization and culture, is the perception, understanding each other and understanding of diversity. Therefore, the study of potential threats to civilization-culture should be conducted in order to identify and counteract these threats, and not limit the coexistence of differences. The thesis of this article is to say that in the current fast-paced world, conflicts on cultural background are extremely common. They require identification of processes and understanding of the socio-cultural. Moreover, the European continent is highly diverse in terms of ethnicity and religious. This is confirmed by reports states on the international arena and their diplomatic skirmishes related to the multiplicity of cultures and religions. Any State that is representative of some of the nation cares a greater or lesser extent of their citizens. The challenge for each country to adopt and assimilate the immigrant population, so that the public lived in a stable environment.

Keywords: civilization, multiculturalism, interculturalism, the threat of civilization, cultural conflict.

ABSTRACT

Wstęp

W sytuacji coraz większej unifikacji działalności politycznej, gospodarczej i kulturowej, jak również wzmożonej aktywności militarnej, kontakty międzykulturowe pomiędzy przedstawicielami poszczególnych państw są koniecznością wynikającą ze wspólnie prowadzonych interesów, konferencji, negocjacji gospodarczych i politycznych, czy też wspólnych działań wojskowych. W wielu przypadkach wzajemnych kontaktów udowodniono, że idea dialogu oraz kontakty między kulturami, czy cywilizacjami potrafią zawieść. Okazało się, że nasza świadomość kulturowa oraz komunikacja nie jest na tyle zdeterminowana, by poradzić sobie ze wszystkim aspektami życia w wielokulturowym społeczeństwie. Na kanwie tych doświadczeń wyłaniają się zagrożenia społeczne oraz cywilizacyjno-kulturowe. Środowisko działania sił zbrojnych charakteryzuje się współwystępowaniem i wzajemnym przenikaniem się zagrożeń militarnych i pozamilitarnych, często o charakterze asymetrycznym. Ryzyko konfliktu zbrojnego na dużą skalę zmniejszyło się radykalnie, natomiast nie zniknęła groźba konfliktów o charakterze regionalnym i lokalnym. Konflikt na Ukrainie oraz wcześniej w Gruzji potwierdził aktualność tradycyjnych zagrożeń militarnych i znaczenie siły zbrojnej, także w bliskim otoczeniu Europy. Nie można wykluczyć dalszego wystąpienia zjawisk konfliktogennych na obszarze postradzieckim, a także nasilenia się sporów na Bałkanach. Poważne zagrożenie

dla bezpieczeństwa na świecie stanowią napięcia na linii Zachód – świat muzułmański, a także istnienie szerokiej strefy niestabilności obejmującej Bliski i Środkowy Wschód, jak i z uwagi na wydarzenia w Afryce Północnej (Mazer 2000: 52).

Kompleksowe przedstawienie powyższego zagadnienia wymaga wieloaspektowego podejścia do problemu badawczego, jakim jest określenie zagrożeń cywilizacyjno-kulturowych dla siły militarnej. Przedmiot badań został oparty na analizie zagrożeń, wynikających z dwóch cywilizacji: europejskiej i arabskiej, które zostały uznane za najistotniejsze w kontekście założeń metodologicznych niniejszej pracy naukowo-badawczej. Rozważania dotyczące metodologicznych podstaw badanego obszaru w niniejszym artykule autorka zawężyła do badań w dziedzinie bezpieczeństwa, ponieważ nauka ta umożliwia szerokie postrzeganie problematyki bezpieczeństwa kulturowego, a stosowane w nich metody i techniki badawcze posiadają zastosowanie w pozostałych naukach społecznych. Głównym celem niniejszych rozważań jest identyfikacja konfliktów kulturowych, ukazanie zjawisk społecznych oraz ich istoty w narodowym i międzynarodowym podejściu do bezpieczeństwa kulturowego. Celem pośrednim jest również wskazanie wyzwań, z jakimi muszą się zmierzyć zarówno sami Polacy, jak i globalna społeczność międzynarodowa. Biorąc pod uwagę rozwiązywany problem, cel badań oraz konieczność weryfikacji hipotezy w prowadzonych badaniach autorka zastosuje metodę monograficzną, metodę analizy oraz krytyki literatury przedmiotu badań.

Zagrożenia cywilizacyjno-kulturowe Europy

Podział zagrożeń kulturowych w świecie europejskim wynika z perspektywy określania potencjalnych obszarów zagrożeń, nie tylko dla samych sił zbrojnych, ale i całego społeczeństwa europejskiego. Szczegółowa analiza problemu oraz przeprowadzone badania potwierdzają fakt, że z punktu widzenia inżynierii bezpieczeństwa sił, zagrożenia cywilizacyjno-kulturowe wobec sił militarnych mogą być rozpatrywane całościowo w kontekście krajów Europy Zachodniej, krajów skandynawskich, bałtyckich oraz krajów obszaru MENA (kraje basenu Morza Śródziemnego). Głównym problemem związanym z kwestiami cywilizacyjnymi i kulturowymi jest postrzeganie, poznanie siebie wzajemnie i zrozumienie odmienności. Dlatego też badania potencjalnych zagrożeń cywilizacyjno-kulturowych powinny być prowadzone w celu identyfikacji oraz przeciwdziałania tym zagrożeniom, a nie ograniczania współwystępowania odmienności.

Kontynent europejski jest silnie zróżnicowany pod względem narodowościowym oraz wyznaniowym. Potwierdzają to relacje państw na arenie międzynarodowej oraz ich potyczki dyplomatyczne związane z mnogością kultur oraz religii. Każde państwo będące przedstawicielem pewnego narodu dba w mniejszym lub większym stopniu o swych obywateli. Wyzwaniem dla każdego państwa jest przyjęcie oraz zasymilowanie ludności napływowej, tak by społeczeństwa żyły w stabilnym środowisku. W Europie można wyróżnić dwa rodzaje państw: wielokulturowe oraz monokulturowe (tabela 1). Przykładem krajów monokulturowych jest Polska, Czechy, Austria, Słowacja, Portugalia. Cechują się wysokim współczynnikiem rodzimego narodu w strukturze społeczeństwa – około 90%. Ponadto o ich jednorodności świadczy wyznawana religia – katolicka. Do krajów wielokulturowych można zaliczyć Wielką Brytanię, Francję, Holandię, Szwajcarię, Niemcy, Hiszpanię, Włochy, Belgię oraz kraje bałtyckie i skandynawskie, które coraz silniej stają się punktem docelowym imigrantów z różnych stron świata.

Tabela 1. Typologia podziału państw europejskich pod względem kulturowym

Typologia	Kraj
Monokulturowe	Polska, Czechy, Austria, Portugalia, Bułgaria, Grecja, Słowacja, Słowenia, Szwajcaria, Łotwa, Estonia, Islandia
Wielokulturowe	Wielka Brytania, Francja, Holandia, Niemcy, Hiszpania, Belgia, Cypr, Malta, Norwegia, Węgry, Szwecja

Źródło: opracowanie własne.

Zasadnym jest postawienie tezy, iż wielokulturowa Europa coraz częściej nie potrafi sobie poradzić z problemami społecznymi oraz narastającym nacjonalizmem. Wnioski z analizy udowadniają, że jednym z najpoważniejszych zagrożeń zarówno dla społeczeństwa europejskiego, jak i siły militarnej są „niezasymilowane” mniejszości narodowe i etniczne, które mobilizują narody rdzenne do zachowania swoich wartości, tradycji oraz kultury. Działa przez to mechanizm obronny narodu oraz państwowości, jakim jest nasilenie poczucia patriotyzmu oraz wartości narodowych, które w skrajnych przypadkach prowadzą do nacjonalizmu i wrogości wobec innych nacji oraz kultur. Jest to trudna postawa wobec zinternacjonalizowanej Unii Europejskiej, która stara się zbudować jednolite społeczeństwo eu-

ropejskie oparte na pluralizmie, swobodach oraz wolności wyrażania swoich przekonań. Na kanwie europejskich doświadczeń można wyróżnić następujące zagrożenia cywilizacyjno-kulturowe:

- naruszenie praw człowieka i podstawowych wolności;
- uprzedzenia kulturowe i religijne;
- dyskryminacja mniejszości narodowych, etnicznych, kulturowych, religijnych i językowych;
- dyskryminacja etniczna;
- manipulacja świadomością i psychiką za pośrednictwem środków masowego przekazu;
- ograniczanie wolności mediów;
- nacjonalizm, szowinizm, ksenofobia, fundamentalizm religijny;
- patologie społeczne wśród mniejszości narodowych oraz etnicznych (przestępczość, terror, struktury mafijne, narkomania, epidemie społeczne, prostytutka, alkoholizm, analfabetyzm, masowe bezrobocie, rodziny dysfunkcyjne);
- masowe migracje grup etnicznych i mniejszości narodowych;
- alienacja społeczna (konsumeryzm, sekciarstwo religijne);
- kult przemocy;
- brutalizacja stosunków międzyludzkich.

Znamiennym wydaje się być pytanie, *jakie jest miejsce sił zbrojnych w kontekście przedstawionych zagrożeń?* Przede wszystkim siły zbrojne stoją w obliczu zagrożenia dla pokoju oraz stabilności narodowej i międzynarodowej, będącymi podstawą szeroko rozumianego bezpieczeństwa. Należą do nich konflikty etniczne, kryzysy ekonomiczne, zachwianie stabilności politycznej, zorganizowana przemoc i łamanie praw człowieka, rozprzestrzenianie broni masowego rażenia, terrorizm i zorganizowana przestępczość transnarodowa. Lista zagrożeń oraz układ priorytetów z nimi związanych zmienia się z czasem i różni w zależności od położenia, kultury i ludności. W różnym okresie czasu niektóre zagrożenia zanikają, ujawniają się, inne trwają nadal, a jeszcze inne wyłaniają się ponownie ze zwiększoną siłą (Lebaron 2003: 6). Dlatego charakter zagrożeń i wyzwań dla bezpieczeństwa państw europejskich uległ zmianie. Obecnie zdecydowanie zmniejszyła się groźba wojny globalnej, jednak nie można wykluczyć pojawienia się takiej ewentualności w odległej perspektywie czasowej. Współczesne siły zbrojne nie są przygotowywane do zagrożenia wojennego na skalę światową lub kontynentalną. Wzrasta liczba kryzysów lokalnych, przeradzających się niejednokrotnie w lokalne lub regionalne konflikty. Większość z nich posiada asymetryczny charakter. Ich źródła są różnorodne: waśnie etniczne, konflikty religijne, spory graniczne, naruszenia praw człowieka, katastrofy naturalne i wywołane działalnością człowieka, niedobór podstawowych środków do egzystencji, zapaść gospodarczo-cywilizacyjna oraz osłabienie lub rozpad struktur państwowych, destabilizacja polityczna i gospodarcza poza granicami.

W zasadzie trudno określić, czy istnieją w pełni stabilne i bezpieczne państwa w Europie, które nie potrzebowałyby sił zbrojnych. Codziennosc pokazuje nam, że tak nie jest. Co jakiś czas można usłyszeć o aktach przemocy oraz przestępstwach na tle rasistowskim nasilających się w Danii, Holandii, Belgii, Niemczech, Francji czy Wielkiej Brytanii. Mimo proklamowanych idei pokojowych napięcia społeczne zamiast obniżyć się, rosną. Największe zagrożenia dotyczą

sferę religijności imigrantów oraz wolności i swobód europejskich. Społeczeństwa zamiast się jednoczyć, zamykają się wzajemnie na jakiegokolwiek próby dialogu i uzyskania kompromisu międzykulturowego. Czołowi politycy Europy Zachodniej przyznawali wielokrotnie w ostatnich miesiącach upadek polityki multikulturalizmu. Wynika to z faktu, iż rzeczywistość, Niemcy, Francuzi i Anglicy otwarcie przyznawali się do tego, że nie są w stanie poradzić sobie z integracją imigrantów i tak zwanych gasterarbeiterów. Zaś napięcia społeczne, mimo postępu, globalizacji oraz proklamowanych idei pokojowych zamiast obniżyć się, rosną.

Trwająca debata wśród społeczeństw europejskich jest niejednoznaczna. Na podstawie prowadzonych obserwacji można postawić tezę, że ludzie wpadli w naiwny zachwyt nad różnorodnym i kolorowym światem, jednak nie ma to nic wspólnego ze świadomym przeciwdziałaniem zagrożeniom cywilizacyjno-kulturowym. W Europie Zachodniej mimo proklamowania wielokulturowości, funkcjonuje jedynie polityka asymilacji, która akcentując różnice, spowodowała wzrost dezintegracji społecznej, nienawiść religijną oraz brak dialogu. Zapomniano o istocie „multikulti”, będącej przejawem uznania dla pluralizmu jako wartości samej w sobie oraz wielokulturowości, która zakłada harmonijny i uporządkowany pluralizm. Dlatego też siły zbrojne muszą być przygotowane na wszelkie rodzaje zagrożeń. Europa staje w obliczu coraz większej ilości konfliktów społecznych, kulturowych i cywilizacyjnych, gdzie różnorodności jest ciężko się pojednać i wypracować wspólny obszar współpracy.

Zagrożenia cywilizacyjno-kulturowe krajów muzułmańskich

Z uwagi na zaangażowanie sił zbrojnych w operacje reagowania kryzysowego istotne jest podkreślenie obszarów zagrożeń, jakie wynikają z działania w odmiennych kręgach cywilizacyjny i kulturowych. W porównaniu z zagrożeniami europejskimi, kraje muzułmańskie charakteryzują się monokulturowością (tabela 2).

Tabela 2. Typologia podziału państw muzułmańskich pod względem kulturowym

Typologia	Kraje
Monokulturowe	Algieria, Arabia Saudyjska, Bahrajn, Jemen, Jordania, Katar, Kuwejt, Libia, Maroko, Sahara Zachodnia, Oman, Palestyna (Zachodni Brzeg i Strefa Gazy), Tunezja, Zjednoczone Emiraty Arabskie
Wielokulturowe	<ul style="list-style-type: none"> • muzułmańskie kraje w Indonezji • Egipt (ludność chrześcijańska - Koptowie) • Irak (mniejszość Kurdyjska) • Mauretania (ludność murzyńska) • Sudan (ludność murzyńska) • Syria (ludność kurdyjska)

Źródło: opracowanie własne.

Z jednej strony mogłoby się wydawać, że ułatwia to pracę w warunkach, w których ludzie wyznają tę samą kulturę, lecz okazuje się, że występuje szereg innych zagrożeń, które często warunkują powodzenie operacji reagowania kryzysowego. Są one związane z odłamami religijnym, systemami politycznymi oraz interwencjami międzynarodowymi na terenie krajów muzułmańskich (rysunek 1).

Rysunek 1. Kraje muzułmańskie

Źródło: <http://www.google.pl/search?q=kraje+muzu%C5%82ma%C5%84skie+mapa&hl=pl&client> [dostęp: 12.06.2017].

Działania w Syrii, Libanie, Czadzie, Kongo, Iraku oraz Afganistanie potwierdzają, że siły militarne uczestniczyły i prawdopodobnie będą dalej uczestniczyć w operacjach reagowania kryzysowego. Ich zaangażowanie jest warunkowane polityką geostrategiczną graczy międzynarodowych. Operacje reagowania kryzysowego są prowadzone głównie w rejonach, w których siły zbrojne napotykają odmienności kulturowo-cywilizacyjne. Różnice te warunkują potencjalne zagrożenia, które są jednym z głównych czynników warunkujących postępujący proces instytucjonalizacji stosunków międzynarodowych (Williams 2009: 4).

Zasadnym jest postawienie pytania badawczego, *czym są odmienności kulturowo-cywilizacyjne i jakie są powody utożsamiania ich z zagrożeniami?* Komunikacja interpersonalna uczestników operacji polega na stałym przygotowaniu do zmienności sytuacji oraz nierozpatrywaniu problemów w kategoriach granic oraz nietraktowaniu różnicy jako cechy wykluczającej. Różnorodność kultur sprawia, iż jesteśmy konfrontowani z odmiennymi systemami wartości, co może powodować dylematy i nieporozumienia. W większości ludzie oceniają innych przez pryzmat swojego katalogu wartości oraz zasad wychowania. Tym zasadniejsze jest określanie różnic kulturowo-cywilizacyjnych jako zagrożeń, gdy wzajemne interakcje nie są formą dobrowolnych kontaktów (Bar-Tal 2000: 42). Siły militarne mają określone zadania do wykonania, które nie mogą być wypełnione bez poznania drugiego człowieka. W operacjach reagowania kryzysowego to ten drugi człowiek jest z innego obszaru kulturowego, włada innym językiem i wyznaje inną religię. Zaś każda z religii ma wiele odłamów i sekt, których dogmaty bardzo różnią się od podstawowych założeń. Formy i mechanizmy zachowań społecznych powodowane są różnicami i mnogością kultur – to co w jednej kulturze jest oczywiste, w innej – nawet jak się okazuje w kulturze sąsiedzkiej, nie jest już tak oczywiste i zrozumiałe. Odmienności mogą dotyczyć najdrobniejszych gestów, zachowań, gestykulacji czy rozmowy. Do zagrożeń dla sił militarnych w muzułmańskim obszarze cywilizacyjnym i kulturowym można zaliczyć:

- konflikty na tle religijnym:
 - Chrześcijaństwo – Muzułmanie;
 - Sunnici – Szyici;
 - Koptowie – Muzułmanie (Egipt);
 - Arabowie – Żydzi (Autonomia Palestyńska);
- konflikty na tle etnicznym:
 - Arabowie – Kurdowie (Irak);

- demografia;
- ekstremizm religijny;
- fanatyzm religijny;
- zwyczaje plemienne np. Jemen – zabójstwa honorowe;
- definiowanie Koranu;
- bezrobocie;
- warunki bytowe;
- grupy terrorystyczne;
- fundamentalizm.

Zagrożenia cywilizacyjno-kulturowe, z którymi zmagają się poszczególne kraje, wpływają na stosunki uczestników operacji wielonarodowych w obszarach prowadzonych działań. Zagrożenia te są związane ze stereotypami oraz uprzedzeniami społecznymi, kulturowymi czy religijnymi, jakie funkcjonują w każdym środowisku. Między uczestnikami wielonarodowej operacji pojawiają się zagrożenia związane głównie z nieumiejętnością komunikowania się, niezrozumieniem, innym systemem wartości, zasad i tradycji. Sytuacja jest dużo bardziej skomplikowana, gdy mamy do czynienia ze wzajemnymi interakcjami na styku różnych cywilizacji (Lebaron 2003: 15). Wówczas zagrożenia cywilizacyjno-kulturowe mogą dotyczyć następujących aspektów:

- wzajemnego niezrozumienia;
- nieposzanowania wzajemnych wartości;
- braku akceptacji tradycji, miejsc kultu;
- odmiennych zachowań;
- działań społecznych;
- ludzkich postaw;
- nawyków i wychowania;
- stosunku do czasu, pieniędzy, relacji międzyludzkich, wojny i pokoju;
- praw człowieka.

Intensywność procesu globalizacji w międzynarodowych stosunkach wojskowych umożliwia współpracę państw i regionów leżących w znacznej od siebie odległości oraz sprawia, że siły zbrojne są bardziej zintegrowane. Działanie sił zbrojnych staje się wypadkową skomplikowanych powiązań militarnych, politycznych, gospodarczych, kulturowych i społecznych (Williams 2009: 2-6). Zagrożenia cywilizacyjno-kulturowe wywołują negatywne zmiany w środowisku wyrażające się prognozowanym wzrostem zagrożeń, będących konsekwencją rozwoju społecznego oraz coraz bardziej skomplikowanych systemów „cywilizacyjnych”. Cywilizacje, kultury oraz zagrożenia są nierozdzielnymi terminami. Jednak nie oznacza to, że różnice kulturowe nieuchronnie prowadzą do konfliktu. Pojawiające się problemy między, czy też w samych kulturach, często są skutkiem trudności we wzajemnych kontaktach oraz brakiem umiejętności w komunikacji międzykulturowej. Bez względu na to czy kontakty te będą na tle rasowym, religijnym, politycznym, społecznym lub gospodarczym to zazwyczaj ich źródłem jest strach oraz niezrozumienie.

Zagrożenia są normalną częścią funkcjonowania człowieka w społeczeństwie (Hofstede 1984: 57). Jednak nie zawsze muszą zakładać konflikt oraz użycie siły militarnej. W rozwiązywaniu konfliktów kluczowymi czynnikami są chęć zrozumienia odmienności oraz tolerancja. Poznawanie siebie wymaga otwarcia się na różnice

kulturowe. Tylko wtedy możemy dążyć do prawdziwego zrozumienia i docenienia różnorodności kultur oraz ich unikalności. Źródłem konfliktów jest skomplikowana sieć układów pomiędzy zagrożeniami politycznymi, zbrojnymi, we współczesnych konfliktach zbrojnych, psychologicznymi, klimatycznymi oraz cywilizacyjno-kulturowymi. Czynniki te są osadzone w konkretnych kontekstach historycznych, politycznych i społecznych. Zrozumienie motywacji każdej z nich wymaga gruntownego badania oraz zastosowania określonych metod badawczych. Nie jest to łatwe zadanie, zwłaszcza, gdy jest widziane z zewnątrz w szczególnym kontekście kulturowym.

Konflikty kulturowe

Kulturowy konflikt w swojej istocie posiada trzy wymiary: treści, relacji oraz kolizji wartości kulturowych. Ten ostatni jest nadto istotny, gdyż stanowi podstawę konfliktu i jednocześnie decyduje o osobistej tożsamości każdego człowieka. Ze względu na kryterium podmiotowe wyróżniamy:

- konflikty jednostkowe (relacja aktor – aktor) i konflikty zbiorowe (relacje aktor – zbiorowość i między zbiorowością a zbiorowością);
- konflikty grupowe – czyli między grupami, państwami, klasami, kastami i religiami;
- konflikty między osobami, między grupami, między organizacjami, osobami a grupami, osobami a organizacjami, grupami a organizacjami;
- konflikty między grupami w małych grupach, między małymi grupami, między dużymi grupami.

We wszystkich wspomnianych rodzajach konfliktów może dojść do niezrozumienia kulturowego. Zasadnym jest podkreślenie, że konflikt to taki proces, w którym można wyodrębnić trzy podstawowe stadia: powstanie sprzeczności i ich uświadomienie, dążenie do ich rozwiązania poprzez walkę, rozwiązanie konfliktu. Kulturowy konflikt może być zidentyfikowany poprzez swoją dynamikę, charakter oraz wytworzone relacje. Różnice kulturowe posiadają tendencję do tworzenia skomplikowanych kombinacji oczekiwań na temat zachowań własnych i innych. Do tego posiadają skomplikowaną dynamikę oraz są zbiorem wartości historycznych, społecznych oraz często politycznych. Ponadto, jeżeli zajęcie treści i relacyjne problemy kulturowe nie rozwiążą konfliktów, mogą być one zakorzenione w rodzących się różnicach kulturowych i negatywnym podejściu do danej grupy społecznej. Wówczas konflikt powraca i wywołuje silne emocje, które pogłębione elementem religijnym jawi się jako swoiste „zderzenie cywilizacji, kultury oraz wyobrażeń o danej społeczności, czy też miejscu.

Zasadnym jest postawienie pytania badawczego, w jaki sposób można rozwiązywać konflikty kulturowe i jakie są powody utożsamiania ich z zagrożeniami? Rozwiązywanie konfliktów międzykulturowych zaczyna się od określenia, czy kwestie kulturowe są zaangażowane. Istnieją trzy podstawowe sposoby międzykulturowego rozwiązywania konfliktów. Pierwszym z nich jest wykrywanie wymiaru kulturowego. Kolejno następują fazy ich identyfikacji:

1. Uczestnicy konfliktu powinni określić, jakie zachowania są dla nich obraźliwe;
2. Należy uzyskać zrozumienie kulturowe drugiej strony;

3. Edukacja – uczestnicy konfliktu powinni uczyć się siebie wzajemnie i starać się rozwiązywać swoje problemy, a przede wszystkim starać się zrozumieć odmienności kulturowe, ich mechanizmy i ich przyczyny;
4. Wspólne rozwiązywanie konfliktu.

Podsumowanie

Wymiar kulturowy jest o tyle skomplikowany, o ile występuje brak wiedzy o danej grupie, kulturze oraz religii. Zrozumienie powinno nastąpić ze wszystkich stron, zaś praca nad wzajemnym zrozumieniem powinna być systematyczna oraz nie charakteryzować się tymczasowością. Niestety, różnice kulturowe mogą utrudniać procesy mobilizacji społecznej, zmniejszając prawdopodobieństwo wybuchu otwartego konfliktu nawet w warunkach silnego poczucia deprywacji. Starano się rozpoznać ukształtowane w organizacjach praktyki niedopuszczania do powstawania konfliktów społecznych z powodu różnic etnicznych, narodowościowych i religijnych. Istotną rolę odgrywa w tym kontekście ukształtowana kultura organizacyjna, a także kod „politycznej poprawności”.

Podsumowując należy stwierdzić, iż uświadomienie sprzeczności współistniejących w społeczeństwie kultur może prowadzić do poczucia zagrożenia, chęci podkreślenia swojej odmienności i ochrony własnej kultury. Jeśli ochrona własnej kultury zachodzi w ramach struktur i procedur demokratycznych, zjawisko to dostarcza społeczeństwu wielu korzyści. Zwolennicy teorii multikulturowego społeczeństwa twierdzą nawet, że zróżnicowane społeczności są bardziej energiczne, twórcze i aktywne, a różnice kulturowe stają się motorem ich rozwoju. Analizując konflikty kulturowe oraz ich dynamikę, należy również skonkludować, że konflikt jako zjawisko charakteryzuje wszelkie stosunki społeczne, a nie tylko stosunki klasowe. Do konfliktu i przemocy dochodzi najczęściej w sferze dyskursu, a język staje się równie „wydajnym” narzędziem przemocy i konfliktu jak przemoc materialna. Zaś konflikt w równym stopniu rozgrywa się na płaszczyźnie świadomości społecznej, kultury co społecznej struktury. We współczesnym świecie konflikt traci na swojej wyrazistości, przez co w coraz większym stopniu przybiera formy subtelne i ukryte. Posiada charakter bardziej rozproszony i pośredni, natomiast w skali często staje się powszechny i totalny.

Źródłem finansowania badań i artykułu były środki własne autorki.

Bibliografia

1. Bar-Tal D., (2000) *From Intractable Conflict Through Conflict Resolution to Reconciliation: Psychological Analysis*, "Political Psychology" 21(2).
2. Charymska E., (2014) *Współczesne wyzwania dla bezpieczeństwa kulturowego* [w:] *Współczesne bezpieczeństwo kulturowe* Żarkowski P., Topolewski S., (red.), Siedlce: Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach.
3. Czaja J., *Bezpieczeństwo kulturowe Rzeczypospolitej Polskiej*, <http://adamkorc.w.interiowo.pl/kultur.pdf> [20.02.2017].
4. Dyczewski L., (2000) *Tożsamość społeczno-kulturowa w globalizującym się świecie*, „Kultura i Społeczeństwo” nr 1.
5. Golka M., (2010) *Imiona wielokulturowości*, Warszawa: Oficyna Wydawnicza.
6. Hofstede G., (1984) *Cultures Consequences: International Differences in Work-Related Values*, California, Beverly Hills: Sage Publications.
7. Hrynicki W., (2014) *Pojęciowe aspekty bezpieczeństwa kulturowego oraz jego zagrożenia w Europie*, „Kultura i Społeczeństwo”, nr 16.
8. Jaroszyńska M., (2016) *Bezpieczeństwo kulturowe Europy w XXI wieku*, Warszawa: Wojskowa Akademia Techniczna.
9. Kiepas W., Sośniak T., (1996) *Europa jako wspólnota idei, kultur i sztuki* [w:] *Integracja Europy: elementy historii, problemy, przyszłość*, Zacher L., Matusak P., (red.) Warszawa: Fundacja Edukacyjna „Transformacje”.
10. Kośmider T., (2014) *Kulturowy wymiar bezpieczeństwa państwa polskiego – wyzwania i zagrożenia*, „Rozprawy Społeczne”, nr 1, s. 29.
11. Kuźniar R., (2016) *Międzynarodowe stosunki polityczne* [w:] *Stosunki międzynarodowe*, Geneva, struktura, dynamika, Haliżak E., Kuźniar R., (red.), Warszawa: Wydawnictwo Haliżak Edward.
12. Lebaron M., (2003) *Bridging Cultural Conflicts: A New Approach for a Changing World*, San Francisco: Jossey-Bass Inc.
13. Mayer B., (2000) *The Dynamics of Conflict Resolution: A Practitioner's Guide*, San Francisco: Jossey-Bass Inc.
14. Stańczyk J., (1996) *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*, Warszawa: Instytut Studiów Politycznych PAN.
15. Williams A., (2009) *Resolving Conflict in a Multicultural Environment*, New York: MCS Conciliation Quarterly.
16. Zeidler K., (2007) *Prawo ochrony dziedzictwa kultury*, Warszawa, Kraków: Wydawnictwo Wolters Kluwer.
17. Zięba R., (2004) *Instytucjonalizacja bezpieczeństwa europejskiego*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
18. Ziętek A.W., (2002) *Globalizacja a kultura* [w:] *Oblicza procesów globalizacji*, Pietraś M., (red.), Lublin: Wydawnictwo UMCS.
19. Ziętek A.W., (2013) *Bezpieczeństwo kulturowe w Europie*, Lublin: Wydawnictwo UMCS.
20. Żarkowski P., (2014) *Miejsce bezpieczeństwa kulturowego we współczesnym świecie* [w:] *Współczesne bezpieczeństwo kulturowe*, Żarkowski P., Topolewski S., (red.), Siedlce: Wydawnictwo: Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach.

